

ЫЧЧАТ ТУҢУНАН САНААЛАР

«Эдэртэн — эйэтин, кырдыабастан — сүбэтин» Оройуоннаабы ыччат түмсүүтүн «Ленин суола» хаһыакка бэчээтпэппит анкетатын ааҕан баран, анкета боппуруостарыгар биир-икки тылынан Эппиэттиир кэрэгэй буолсу диэммин урукку уонна билинтги ыччатгар үлэлэрин, олохторун, сыалларын, соруктарын тустарынан балачча киэнник сырдаппыт киһи сатаныһы диэммин суруйан эрэбин.

Билигин биһиги саамай уустук, эмиэ ыарахан кэмнэ кэллибит. Кэлин өссө туох буолара биллибэт. Историческай өттүттэн ыллахха «уларыта тутуулар» урут да бааллара, ол улахан революционнай суолталаах чакчылар ураты түһүмэх кэмнэргэ буолаллара. Эһиги истэргит, билэргит курдук, холобур, Октябрьскайреволюция сэбиэскэйбылааһы, социализмы олохтуур иһин өр сыллаах охсуһуутун, онно сир үллэһин, коллективизацияны, индустриализацияны, культурнай революцияныытытын, онтон немецкэй фашизмтан Ийэ дойдуну көмүскээһин, сэрии кэнниттэн айгыраабыт дойдубут экономикатын чөлүгэр түһэри, кэлин промышленноһы, тутууну сайыннары, тыа хаһаайыстыбатын механизациялааһын, колхозтары бөбөргөтүү, совхозтары тэрийи уонна бөдөнсүтүүдьон-сэргэ материальнай олобун тупсарыыга туһайыллыбыт о.д.а. элбэх дьаһалларыбылааннаахтык, утумнаахтык олоххо киллэри этилэр. Ити революционнай уларыта тутууларга сүрүн күүһүнэн сүннүнэн 30-гар диэри уонна саас ортолоох үлэһит дьон актыыбынай кыттыыны ылбыттара.

Билигин да, урут да норуот 30%-тан ордуга 30-гар диэри саастаах эдэр дьоннор. 50%-ра — үлэ саастаах, 20-чэ эрэ %-на кырдыабастар уонна инбэлииттэр буолаллар.

Хайа баҕарар норуот инникини түстүүр актыыбынай маассата, кэскилэ — ыччат буолар. Кини ханнык хайысханан итиллэн үлэһит буоларыттан государство инники сайдар кэскилэ улахан тутулуктаах.

Биһиги дойдутубутугар бу норуот актыыбынай араната — комсомол — 70-тан тахса сыл хас да көлүөнэ буолан солбуйсан, социализмы тутан, араас омукуччатын холбоон, эйэлээхтик, айымньылаахтык үлэлээн кэлбитэ. Комсомол Коммунистическай партия сүбэтинэн, үөрэбинэн салайтаран олох, үөрэх, охсуһуу инники кирбиитигэр сылдыбыта, бэйэтин кэккэтиттэн элбэх чулуу дьону иитэн таһаарбыта.

Кылгастык мин бэйэм комсомолга хайдах кирибитим уонна үлэлээбитим туһунан билиһиннэрэрим, бука, олуона буолбата буолуо дии саныыбын.

Мин комсомолга 1944 сыллаахха, Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии чысхааннаах, ыарахан кэмигэр кирибитим. Оччолорго Булунг оройуонун

киинигэр — Күһүүр диэн сиргэ — оройуоннаабы НКВД отделениетыгар бастаан деловод-статистик диэн, онтон младшай милиционер дуоһунастарыгар үлэлээбитим. Үлэбэ киирээппин кытары 15 хоноот, балаҕан ыйын ортотугар начальнигым Алексей Федорович Сергеев диэн старшей лейтенант (нуучча киһитэ) хоһугар ыныран ылан баран:

— Эйиэхэ кытаанах бойобуой соруудабы биэрэбин. Өрүс угтуор Булун бөһүөлэгэр Киспайко диэн немецкэй үспүйөөнү туппуттар. Кини биһиги хаайыыбытыттан күрээбитэ икки ый буолла. Ону бэрт түргэнник баран аҕал, — диэн баран миэхэ «Браунинг» бэстилиэти биэрдэ, хайдах туһанары көрдөрдө уонна, — киһин кутталлаах буруйдаах, бэйэбэр чугаһатыма, өрөлөһөр буоллабына ытарың көнүл, — диэтэ. Онуоха мин:

— Товарищ старший лейтенант госбезопасности, разрешите доложить: на реке шуга идет, река еще не стала, как перейти? — диэтим. Онуоха начальнигым мас-таас курдук эттэ:

— Сейчас военное время, не выполнишь — попадешь под военный трибунал! — диэтэ.

Онон хайыахпыный, санаам хом түһэн баран тахсан бардым. Дьибэр тийэн биир быһыы килиэп уонна бытыылкаҕа чэй куттан баран тахсан биэрэк устук хааман истим. Үөһэттэн көрдөхпүнэ Өлүөнэ өрүһүм саамай ортотунан аргыйы аҕайдык муус устара, төбөлөрө өрүс ортотугар диэри симиллэн турар халҕаһа муустар быыстарынан көстөллөр.

«Дьэ маны хайдах соҕотоһун туоруох бэйэм буолла, аны кыайан туораабакка ууга түһэн өлөрүм буолуо», — диэн саныы-саныы хааман иһэммин аллара биэрэк кытытыгар биир киһи оночону кытта тиниктэһэ турарын көрөммүн киниэхэ тийдим. Онтукам кырдыа баран эрэр саха киһитэ эбит. Дорооболоһоот да ыйыттым:

— Унуор Булунна хайдах туоруохха сөбүй? Киһим миигин атаһыттан төбөбөр диэри ере көрөн баран:

— Иирбит оҕоһун дуу, хайдаххыный дуу... ©рус тура илик буолбат дуо, үөһэттэн көрдүтү иһи?! — диэтэ.

Онуоха мин сорудахпын кэпсээн биэрдим. Оҕонньорум:

— Дьэ, сор да буолар эбит, бачча эдэр оҕону көрөн туран өлөр өлүүгэ умса анньаллара диэн. Дьэ, буолар да эбит... — диэн ботугураата. Онтон саната суох олорон табахтаата уонна:

— Бээ, эн манна олоро түс. Мин дьибэр тахса сылдыһам, туту эмэ толкуйдуохпут, — диэт сыыры өрө дабайда. Сыыр урдугэр тахсан баран чарапчыланан өрүһү көрбөхтөөтө уонна балаҕанын диэки хаама турда. Чаас аһарыттан ордон баран оҕонньорум аһар илиитигэр хаптаһын уонна быа тутуурдаах киирэн кэллэ уонна кыра лэппиэскэ сыыһын биэрдэ. Итиэннэ эттэ:

— Чэ, тукаам, муус хаамара бытаарбыт, үөһэ синньээбитбыһыылаах, бу быаны аһар уһутун бэйэбэр баанаар, биир уһугунан сөллүбэт гына хаптаһыгын баайаар уонна кэтээн туран улахан муустарга маскын

талаһалыы быраҕа-быраҕа ыксаабакка ыстанаар. Аара кыдьымахтарга сэрэнээр, аллара тимис гынааххыный. Чэ, этэнтгэ сылдьан эргиллээр, — диэн алгыы хаалбыта. Мин 10 чаас буолан эрдэҕинэ хонуннум, сэрэнэсэрэиэ бэрт эрэйинэн күн ортотун саҕана өрүс үөһүгэр тийиэн кэллим.

Муус устара улаханлык бытаарбыт, уу бөлүөбүрэн эрэр эбит. Олорон сынньанным, килиэппин сиэтим, чэйбиттэн истим, куттанабын, ол да буоллар хайыамый?! Арай икки кэлим соҕус муус сэргэстэһэ соҕус кэллилэр. Дьэ, мин синим биир дии санаан баран хаптаһыммын турар кыдьымахпыттан аргыйы ааһан иһэр мууспар быраҕан баран талаһалананайон кэбистим, онтон үргүлдүү иккис мууспар табыстым. Кэлин эр ыллым да, ол курдук ыстан'алаан өрүс үөһүн этэнтгэ туораатым. Онтон эмиэ кыдьымахтарыкыгта тиниктэһэн, сэрэх бөдөнөн унуоргу биэрэги кизһэлик буллум ээ. Этэнтгэ туораан улаханлык үөрдүм. Сынньана таарыччы, били, оҕонньорум биэрбит лэппиэскэтин сиэтим, чэйим тобоҕун истим. Бу сиринэн өрүс туорааһына 15 км. этэ. Онтон Булун' бөһүөлэгэ, арааһа, 3 км. баар быһыылааҕа. Кизһэ баҕайысэбиэт хонтуоратыгар кэлэн докумуоммун көрдөрдүм, председателгэ туох соруудахтаах кэлбиппин кэпсээтим. Киним «билэр ыаллааххын дуо?» — диэтэ. Ону мин баалларын эттим. Инньэ гынан Нам Никольскайыттан Соловьев Гаврил (Уһун Хабырыыс) диэн кики олорор сиригэр тийдим. Кини манна үлэ фрона диэн ааттаан көһөрүллэн кэлбит этэ. Биир кыра Афоня диэн уоллаах этилэр. Киирбиһпэр: «Хантан кэлин?...» — диэн соһуйдулар. Ону кэпсээтим. Хонон баран сарсыарда эмиэ сэбиэскэ тийдим. Мантан 3 биэрэстэлээх сиргэ, үрэх айаҕар улахан мае баржа тонон турара. Онон тийбиһпит шкипер нуучча оҕонньоро баар эбит. Сэбиэт кэпээттэ. Оҕонньорум миигин кырабын, хатынҕырбын көрөн баран, сэнээтэ быһыылаах:

— Дьэ, киһин аллара трюмга сытар. Манна ыксаан, аччыктаан кэлбит быһыылаах, 16-лаах саалаах уонна саха быһахтаах, хантан эрэ уорбут быһыылаах. Ас көрдөөбүтүгэр, саалаах быһаҕын муннукка уурдаран баран, килиэп суухарата уонна чэй кутан биэрбитим. Били, көрдүүр киһилэрэ буолуо диэн сэрэйбитим. Онтон аһаан бүтэн эрдэҕинэ илиитин кэдэрги тутан баран сэрэмээт курунан кэлгийэн трюмга анньан кэбиспитим, — диэн кэпээттэ.

Онтон бүтүннүү түү сирэйдээх, тэлэгириэйкэлээх, ыстааннаах уонна кулгаахтаах бэргэһэлээх киһини оҕонньор сэбиэттиин иккиэн соһон таһаардылар уонна илиитин сүөрөн, кыратык аһаттылар. Оҕонньор:

— Чэ, киһигин тут, — диэтэ. Киним омугунан эстонец эбит, нууччалыы ыраастык билэр. Мин сэрэттим:

— Биэс миэтэрэ иһигэр миэхэ чугаһаама, кэннигин хайыһыма. Ини кэстэххинэ ытан кэбиһиэм, — диэн. Киним мин диэки түү быһыһынан кылап гына көрөн кэбистэ. Санарбата. Киһибин илдьэ сэбиэттэн тахсан быалаах хаптаһыммын уонна өйүө кыра килиэп, чэй ылан баран кэлбит суолбунан төнүннүм. Киним туту да санрбат, сэниэтэ суох курдук нүксүйэн баран инники түһэн хаама турда. Ол гынан күн ортотун саҕана кыдьымахпытын кытары өрө-

таннары тийһэн үөскэ тийһэн кэллибит. Муус хамсаабат буолбут этэ, онон хаптаһына да суох туораатыбыт. Киэһэ сөпкө соҕус унуоргу биэрэги буллубут.

Били оночоҕо быалаах хаптаһыммын хааллардым уонна сыыры дабайан НКВД хонтуоратыгар кэллибит. Начальник аҕыйах үлэһитин кытары баар этилэр. Мин начальникпар рапордаатым. Киһибин таһааран дьуһуурунайга туттардым.

Сарсыныгар сынньаным. Өйүүнтүтүгэр сарсыарда начальник баар сотрудниктары барыларын стройдатан баран миэхэ махтал биллэрдэ. Онтон комсомольскай тэрилтэ секретара Соломонов Николай миэхэ комсомол Устаабын кинигэтин туттарда:

— Маны үөрэт, рекомендацияны биэриэхпит, сайабылыаннаһың уонна биографияҕың суруй. Киэһэ райкомол секретара Корякин кэлиэбэ, онно муннахтаан эйигин комсомолга чилиэнинэн ылыахпыт, — диэтэ.

Ол күн мин устааппын аахтым. Киэһэтигэр комсомольскай муһнаахха кэлбиппэр начальнигым Сергеев эттэ:

— Товарищ Замятин при исполнении своей служебной обязанности проявил смелость и находчивость. Считаю достойным быть принятым в члены Ленинского комсомола, — диэтэ. Кини кэнниттэн рекомендация биэрбит Соломонов уонна Винокуров тыл эттилэр. Комсомолга ыларга уураахтаан кэбистилэр.

Дьэ, ити курдук комсомолга 1957 с. партияҕа киириэхпэр диэри 13 сыл устатыгар сылдыбыт кэммэр Булун райкомугар инструкторынан, Дьокуускай, Аллара Халыма, Уус-Алдан оройуоннарыгар райком пленумун чилиэннэринэн, алын сүһүөх комсомольскай тэрилтэлэргэ секретарынан, 1949-50 сылларга Нам райкомун ревизионнай комиссиятын председателинэн үлэлээбитим.

Ол саҕана комсомолга ылыы син биир партияҕа ылыы курдук кытаанах бэрэбиэркэнэн, чахчы бэйэҕин дьиссипилиинэҕинэн, майгыгынан, үлэҕинэн барытынан көрөн ылаллара. Киириэн баҕалааһы барытын ылбаттара, чилиэн ахсаанын элбэтиинэн үлүһүйүү суох этэ. Төрөөбүт Ийэ дойдулара чэлгийэ сайдарын иһин, норуот уопсай интэриэһин тус бэйэлэрин интириэстэринээбэр үрдүктүк тутар, марксизм-ленинизм идеяларыгар бэриниилээх, Аҕа дойду көмүскэлин иһин наада буоллаһына бэйэлэрин олохторун да толук уураарга бэлэм, хорсун ыгчаттары ылаллара.

Комсомол тэриллибитэ быйыл 75 сыла туолар. Саха сиригэр комсомол 1920 сыллаахха биһиги биир дойдулаахпыт биллиилээх партийнай-государственной деятель М.К. Аммосов быһаччы кыттыытынан уонна дьаһалынан тэриллибитэ. Республикаҕа аан бастакылартан биирдэстэринэн Намга 1921 с. кулун тутар 16 күнүгэр 16 киһилээх комсомольскай ячейка тэриллибитэ. Окно

бастакы секретарынан И.И. Посельской (Кымов), кини солбуйааччытынан Т.Н. Охлопков (Соттой) талыллыбыттара.

Нам оройуонугар комсомольскай тэрилтэ историятын өр кэмнэ сыралаахтык хасыһан туран үөрэтиинэн биһиги бары ытыктыыр учууталбыт, кырдыаҥас комсомольскай үлэһит Петр Афанасьевич Ушницкай дьарыктанар. Ол үлэтэ сотору кинигэ буолан тахсыа диэн эрэнэбин. Мин «Энсиэли хочотугар» диэн кинигэбэр урукку сыллардаагы комсомолецтар үлэлэрин сорох өтө сырдатыллан турар. Онон мин комсомол историятын буыстатыйаҥа барытын ырыта сатыам суоҕа. Сорох сүрүн бэлиэтээһиннэри эрэ он-орор былааннаахпын.

Оройуон нэһилиэнньэтин хайа да аранатыттан Октябрьскай революция, социалистическай обществоһо тутар, Советскай былааһы олохтуур туһугар саҕаламмыт хамсааһыны эдэр ыччат ордук 101 сэргэбүлээбитэ уонна бу дьыалаҕа актыыбынай кыттыыны ылбыта. Ол саҕалааһынын 70-тан тахса сыл устатыгар бигэтик толорон кэллэ.

Ол курдук сана үөскээн эрэр Советскай былааһы үрүн бандьыттартан көмүскээһиннэ илиилэригэр саа-саадах тутан партизанскай этэрээт саастаабыгар киирэн хас да уонунан ахсааннаах Нам оройуонун ыччаттара бастакы коммунистары кытта бииргэ сылдьан сэриилэспиттэрэ. Олор истэригэр биһиги улаханлык ытыктыыр, ааттарыгар сүгүрүйэр дьоммут Охлопков Т.Н., Ощепков Сэмэн, Петров А.Н., Кулаковскай Т.Н., Файзуллин Батый у.д.а. бааллара. Кинилэр хааннара таах тохтубатаҕа. Советскай былаас идеята кыайбыта. Эйэлээх олох саҕаламмыта. Оройуонтга социализм бастакысэмэй хардыылары саҕаламмыттара. Баайдары, Советскай былааһысөбүлээбэт элеменнэри утары охсуһуу хабырдык барбыта. Ол курдук сир үллэһингэ, сири холбоһон онорор табаарыстыбалары тэрийии, үөрэбэ суохтары үөрэхтээһин, хотону дьиэттэн араарыы, сэллик, трахома курдук сыстыганнаах ыарыылары утары охсуһуу, кыһыл муннуктары, ааҕар балаҕаннары, эргиэн тэрилтэлэрин тэрийии, подразверстканы (тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйатын соҕотуопкалааһыны) ыытыы барыта ыччат үрдүнэн барбыта. Бу тэрийэр, иитэр-өйдөтөр дьоһуру ирдиир уустук үлэ этэ. Онон 32 комсомолец актыыбынай кыттыыны ылбыта. Кинилэр истэригэр Р.П. Кутуков, Е.Г. Охлопков, Н.Г. Охлопков, А.П. Больницкай, П.С. Ильин о.д.а. аатгарын аатталыахха соп.

Бастакы ударничествоһо, стахановскай хамсааһыны көбүлээччилэринэн буолбут комсомолецтартан сорохторун ааттыыр буоллахха: учууталлар К.П. Суздалов, В.Д. Ядрихинскай, Е.А. Гаврильев, И.П. Суздалов, Г.Н. Барамыгин, Ф.И. Охлопков, нэһилиэк, колхоз председателлэрэ комсомолецтар Г.А. Макаров Модукка, К.М. Кайгародов Көбөкөһүнө, Самсонов Бөтүнтгэ, И.С. Гаврильев Хамаҕаттаҕа, Ермолаев 2 Хомустаахха буолаллар. Оройуон иһигэр ыытыллар бары общественнай, хаһаайыстыбаннай үлэлэргэ быһаччы кытталлара. Элбэх комсомолецтар, ыччаттар Нам — Дьокуускай суолун

оноһуутугар үлэлээбиттэрэ. Кинилэр истэригэр Н.М. Винокуров, П.Н. Протопопов, В.С. Алексеева, М. Юшков, Г. Жиркова, Н. Тихонов үрдүк таһаарыылаахтык үлэлээбиттэрэ. 1935 сыллаахха 511 киһи ударник бочуоттаах аатын ылбыта, олортон 35 бырыһыана комсомолецтар уонна ыччаттар этэ.

1941 сыл бэс ыйын 22 күнүгэр немецкэй фашизм биһиги дойдубутугар сэриинэн саба түспүтэ. Аҕа дойдуну көмүскээһинтэ аан бастакы хомуурга 20-тэн тахса комсомолец баҕа өттүлэринэн барбытара. Онно барыта 400-тэн тахса үлэ үөһүгэр сылдьар хоодуот эдэр ыччаттар барбытара. Аҕа дойду сэриитигэр Наморойуонуттан барыга 1368 киһиынгырыллан саа тутан өстөөбү утары кыргыспытара. Олортон сэрии хонуутугар 806 эдэркээн дьоннорбут 102 хорсуннук сэриилэһэ сылдьан суорума суолламмытара, улахан анардара комсомолецтар этилэр. Элбэх киһи хорсуннарын иһин орденнарынан, медалларынан наҕараадаламмытара. Кинилэр истэриттэн летчик Николай Филиппович Карелин ус Бойобуой Кыһы Знамя, икки Кыһыл Сулус орденнары, хас да медалы ылбыта, лейтенант Василий Данилович Лукин Бойобуой Кыһыл Знамя орденынан, Афанасий Иванович Обутов икки Кыһыл Сулус уонна Албан аат орденнарынан, лейтенант Егор Архипович Айаров Кыһыл Сулус орденынан, Егор Григорьевич Протопопов эмиэ ус бойобуой орденнарынан наҕараадаламмытара. Үгүс комсомолецтар сэрии хонуутугар сылдьан Коммунистической партияҕа киирбиттэрэ.

Оттон сэриигэ барбатах комсомолецтар уонна ыччаттар «Барыга Кыайыы туһугар!» диэн лозуннаах түүннэри-күнүстэри, бэйэлэрин тустаах кыһалбаларын умнан туран, үлэлээбиттэрэ, социалистической куоталаһыы көбүлээччилэринэн буолбуттара. Ол курдук Нам МТС-н комсомолецтара 14 киһи «Лучший молодой комбайнер» ааты республикаҕа бастакыларынан ылбытара. Олор истэригэр комсомолец Лев Иннокентьевич Олесов, Петр Николаевич Заровняев о.д.а. бааллара. Егор Делиграсов «Отличник социалистического сельского хозяйства» знагынан наҕараадаламмыта. Нам комсомолецтара республикаҕа аан бастакынан тыа кыылын бултаан этинэн государствоҕа туттарарга эбэһээтэлистибэ ылыммытара уонна ону чиэстээхтик толорбуттара. Онно Хамаҕатта Ленин аатынан колхозун комсомолецтара бастааннар ЫБСЛК Собкомун, Саха АССР НКЗ грамоталарынан наҕараадаламмытара, харчынан бириэмийэ ылбыттара. МТС 26 эдэр ыччата баҕа өттүлэринэн комсомолга киирбиттэрэ.

Үлэҕэ урдүк көрдөрүүлэрин таһынан армияҕа ичигэс таһаһынан, заемунан, харчынан, сыаналаахмалынан көмөнү онорууга актыбынайдык кытгыбыттара. «Якутия» самолет оноһуллуутугар, Саха сиригэр танковай колонната тэриллээтигэр оччотообу кээмэйинэн элбэх харчыны хомуйбуттара.

Сэрии кэннинээҕи дойду экономикатын чөлүгэр түһэри сылларыгар, «семилетка» уонна кэннэки туорт пятилеткалар усталарыгар эдэр ыччаттар

хонуу үлэтигэр, сүөһү иитиитигэр, промьдпленноска уонна тутууга үрдүк таһаарыылаахтык үлэлээбиттэрэ. Холобмо, комсомолка Анна Зырянова 1957 сыллаахха биирдии ынабыттан 1581 кг үүтү ыабыта уонна 48 ньирэйи 100 бырыһыан тыыннаахтыы үчүгэй туруктаахтык сыл таһаарбыта. Ити курдук ньирэй көрөөччү комсомолец Семен Петров эмиэ үчүгэй түмүгү ситиспитэ, Иван Колпашников «С-Н» комбайнынан 4187 центнер сиэмэни хомуйан былаанын 108 бырыһыан толсрон эдэр ыччакка үтүө холобуру көрдөрбүтэ. Граф Бизэргинээҕи СЯРП слесара комсомолец Буторин Константин нуорматын балтараа бүк толорбута. Промкомбинат 103 иистэнньэҥнэрэ комсомолецтар былааннарын 120 бырыһыан толорбуттара. Кинилэртэн комсомолка Вера Сивцева былаанын 145 бырыһыан аһарбыта. «Якутсельстрой» ПМК-н комсомолеһа Егор Макаров биригээдэтэ иккилии мэндимэҥнээх мае уопсай дьиэлэри тутууга тэннээҕин булбатаҕа.

IX-XI пятилетка сылларыгар орто оскуоланы бүтэрээччи комсомолец оҕолор көбүлээһиннэринэн кылааһынан тутуспутунан сүөһү иитиитигэр, хонуу үлэтигэр барыылара үгэскэ кубулуйбута.

Аҕа дойду сэриитин иннигэр да, кэннигэр да үлэҕэ ээл-дээл сыһыаннаһар ыччаттар, бороргуулсуктар, аҕыйах да буоллар арыгыһыттар, хаартыһыттар олох суох буолбатах этилэр. Олору утары комсомолецтар эйэлэһиитэ суох күүскэ охсуһаллара. Үлэ дьиссипилиинэтин кытаанахтык тутуһаллара.

Дьэ ити курдук, хас да көлүөнэлэр комсомолецтара оройуон коммунистарын кытары бииргэ биһиги оройуоммутугар айар-тутар, дьяныардаах үлэлэрин түмүгэр бэртээхэй көстүүлээх олорор дьиэлэр, оскуолалар, балыһалар, культура дьиэлэрэ тутулан, дьон материальнайкультурнай олоҕо тупсуутугар, ас-танас дэлэйиитигэр, ыччаттартан элбэх орто уонна үрдүк үөрэхтээх, араас идэлээх специалистар, бэртээхэй механизатордар итиллэн тахсыыларыгар комсомол үтүөтүн умнар табыллыбата буолуоҕа!

Дойду экономиката социализм сүрүн принциптэрин иһинэн салгыы сайдыахтаах, туох эрэ сана суолу тобулан, научнай-техническэй сайдыы аан дойдутааҕы уонна дойду иһинээҕи сана ситиһиилэригэр олобуран уларыта тутуу бараара наада этэ. Ол олох сайдыытын ирдэбилэ этэ.

Ол эрэри кэлин сылларга «демократия», «гласность» диэн тылларынан сирэйдэнэн партияны, комсомолу, сэбиэскэйбылааһыуонна социалистической тутулууопсайынан сирэйэ-хараҕа суох холуннарыыны «сымыйа демократтар» — революция бастагы сылларыгар сирэйдэрин саптынан, тыыннаах хаалбыт былыргы дворяннар, помещиктар сыдыаннара үөрэхтэнэн сэбиэскэй былаас, Коммунистической партия салайар аппараттарыгар сыста түһэннэр, кинилэр көмөлөрүнэн былаас уонна партия үрдүкү эшелонугар ыгтаннар, ССРС-һы уонна ССРС Компартиятын иһиттэн куордаллаан эстилэр. ССКП-ны Россия Конституционная суутугар киллэрэн сууттаан көрдүлэр да кыайбатылар.

Билигин Коммунистической партия, комсомол тэрилтэлэрэ Россияҕа эмиэ хаттаан тэриллэн эрэллэр.

Билигин ыччат таба суолу тутуһар, бэйэтин уонна норуотун инники дьылҕатын бэйэтэ быһаарынар кыахтаах. Сувереннай Саха Республикатын Президенэ, Үрдүкү Сэбиэтэ правительствота таһаарар ыйаахтарын, сокуоннарын уонна уураахтарын олоххо киллэриигэ биһиги Нам оройуонун ыччатын түмсүүтэ, уруккунан комсомол солбуйааччыта, оройуон (улуус) дьаһалтата, олохтоох сэбиэтэ ытар бары үлэлэригэр түмсэрэ, көмөлөһөрө наада.

Сэбиэскэй былаас сылларыгар саха норуотун национальнай культурата төрдүттэн умнуллубутун, сирэ-туома сиргэ-буорга тэпсиллибитин курдук дойдохтоохун эмиэ онно суох. Ол курдук ат сүүрдүүтэ, кымыс оҥоһуута, ыһыах ыһыта, сахалыы илии-атах оонньуута, ырыата, олонхото-тойуга, чабырҕаҕа, сиргэ-дойдуга тутуһуулар сирэ-туома олох сүтэн хаалбатаҕа, баччаанна диэри дьиннээх саха дьонунан ытыктаныллан, тутуһуллан кэлбитэ. Онуоха биһиги чабылхай Максиммыт туруулаһан ситиспит автономнай республиката улахан өгөлөөбүн эмиэ өйдүөхтээхпит, Сэрии ыар сылларыгар Саха автономиятын, киипи норуотун олохун көмүскэспит биһиги биир дойдулаахпыт И.Е. Винокуров үтүөтүн умнар эмиэ табыллыбат.

Онон, түмүкпэр, оройуонум ыччатыгар этиэх этим:

Бастакытынан, эһиги эһэлэргит-эбэлэргит, аҕаларгыт-ийэлэргит, оччотооҕу комсомолецтар уонна коммунистар, бэйэлэрин курдук эрэйимуну көрбөккө, кыһалҕаны, сору-муну билбэккэ, дьоллоох, үтүө үлэһит, үөрэхтээх, культуралаах, толору хааччылыылаах, босхо үөрэнэр, эмтэнэр, сынньанар быраабынан толору туһанар дьон буоларгыт туһугар сыралаах уһун, ыарахан үлэлэрин, охсуһуу хонуутутар тохпут кыа хааннарын, кинилэр олорон ааспыт олохторун историятын табатык сыаналыыргытыгар уонна умнубаккытыгар.

Иккиһинэн, эһиги билигин төһө да булкуурдаах үйэҕэ үктэнэн кэлбиккит иһин, ааспыт олох үтүө үгэстэрин туһанан туран, салгыы сайыннаран, бука бары түмсэнтгит (бадар ыччат түмсүүтэ да диэн буоллун, ол эрэри комсомол диэн тылтан куттанар сатамат) уопсай биир өйүнэн санаанан салайтаран, билинни үөскээбит балаһыанньаны диринник ырытан көрөн, таба суолу тутуһаргыт наада. Оннук суолунан мин бэйэм санаабар, күүһү ыспакка, үлэбэ-хамнаска коллективизм тыһынан салайтаран, о.и. тыа хаһаайыстыбатыгар аһара бытарыйыыны таһаарбакка үлэлээһин буолуохтаах.

Үсүһүнэн, ыччат түмсүүтүн чилиэнин ахсаанын экирэппэккэ, чэхчы бу түмсүүтэ холбоһон бэйэтин оройуонун иннигэр (тус бэйэтин эрэ интэриэһинэн салайтарбакка) өйүнэн-санаатынан бэриниилээх, атын рядовой ыччаты иитиигэ, үөрэтиигэ, үчүгэйгэ-кэрэҕэ, кэскиллээххэ тардыга дьобурдаах уонна онно бэлэмнээх ыччаты түмүөхтээх.

Төрдүһүнэн, олох инники сизэрдээхтик сайдыытыгар мэхэй буолар, күлүгээнниир, арыгылыыр, коллектив үлэтиттэн туора турар, тус бэйэтин интэриэһин үрдүктүк тутар, харчыга ымсыы, үспүкүлээнниир уонна байар 105 эрэ санаалаах ыччаттары утары кимээһиннээхтик, ол гынан баран сэрэхтээх күүстээх үлэни ыытыы.

Бэсиһинэн, билинни олох культурней эйгэтигэр ыччат ортотугар ыытыллар өйдөтөр, иитэр, агитмаассабай үлэни бу тумсуу бэйэтин илиитигэр ылан үлэлиирэ наада. Омук сириттэн атыылаһыллан кэлбит, ыччат моральней, культурней, духовней олоҕор, сизэригэр-мейгытыгер куһеҕеннык дьейер, диверсионней хайысхалаах порнографияны, сексени, өлөрүүнү, уорууну, күүһүлээһини тарҕатар киинэлэри, видеолары, литератураны утары сорууулаахтык охсуһуохха, утумнаах өйдөтөр үлэни ыытыахха. Онон билинтти уонна кэнэҕэски ыччат өйсанаа, билии-керуу, сизэр-майгы еттунэн ыраас, уерэххэ-билиигэ тардыһар, үлэҕэ дэгиттэр дьобурдаах буолалларын ситиһэр туһугар үлэлииргитигэр ынырабын.

Билинни биһиги ыччаттарбыт бэйэтин суверенитетын ылбыт, государственнай статуһун булбут Сахабыт Республикатын бар дьонун олоҕо, сирэ-уота чэлгийэ сайдарын туһугар айымныылаах, таһаарыылаах үлэҕитинэн, өйгүтүнэн-санаабытынан Саха Республикатын Президенэ, Государственной Мунньаҕа, правительствота ытар сизэрдээх үлэлэригэр күүс-көмө буолун. Эһиги уонна эһиги кэннигититтэн кэлэр көлүөнэ дьылҕата бэйэҕит илиигитигэр баар. Онон умнуман: оройуон ыччатын түмсүүтэ (комсомола) мин бу ыстатыйабын бары коллективтар мунньахтарыгар дьүүллэһэргитигэр баҕарыам этэ.

«Ленин суола», 1993 с. олунньу 23 к.